

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ
ФІНАНСОВИХ І ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ
ДЛЯ УКРАЇНИ»**

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ СЕМІНАР

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

2024 р.
м. Київ

УДК 339.9:338.43:338.124:338.23(477)

Міжнародна економіка в умовах фінансових і продовольчих викликів для України. Збірник тез Міжнародного науково-практичного семінару 27 лютого 2024 року. К.: НУБіП України. 2024. 76 с.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами Міжнародного науково-практичного семінару, який відбувся в навчально-науковій лабораторії «AGMEMOD» на економічному факультеті Національного університету біоресурсів і природокористування України.

За зміст наукових праць та достовірність наведених фактологічних і статистичних матеріалів відповідальність несуть автори

© Національний університет біоресурсів
і природокористування України, 2024

© Колектив авторів, 2024

Шарило Ю. Є.

*директор, Державна установа «Методично-технологічний
центр з аквакультури» м. Київ Україна*

Гечбаія Б. Н.

*доктор економіки, професор, член-кореспондент Академії Наук Бізнесу Грузії,
директор департаменту управління бізнесу,
Батумський державний університет імені Шота Руставелі*

Gechbaia Badri

*Doctor of Economics, Professor
Correspondent Member of the Academy of Sciences of Georgia Business Head of the
Department of Business Administration
Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia*

Андрущенко А. В.

*аспірант кафедри глобальної економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

**УДОСКОНАЛЕННЯ ЗВІТНОСТІ В АКВАКУЛЬТУРІ ДЛЯ
ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ
ЗА УМОВ ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ**

Як показали дослідження, знання про стан будь-якої галузі економіки країни можна отримати у першу чергу за рахунок аналізу статистичної інформації про її функціонування. З 2012 року, після ухвалення закону України «Про аквакультуру», в Україні відбувається збір статистичної інформації про результати роботи галузі аквакультури відповідно до положень Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства від 21.03.2012 № 141 «Про затвердження форми звітності № 1 А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20 р.» та інструкції щодо її заповнення».

Статистичну інформацію щодо обсягів виробництва продукції аквакультури за 2023 рік вперше зібрано територіальними органами Держрибагентства України відповідно до Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства від 11.09.2012 № 1655 «Про затвердження форми звітності у сфері аквакультури та інструкції щодо її заповнення» (Форма звітності № 1А-аквакультура (річна) «Звіт про аквакультуру за 20__ рік»).

Нова форма значною мірою враховує положення Регламенту (ЄК) № 762/2008 Європейського Парламенту та Ради від 09.07.2008 про надання державами-членами статистичних даних з аквакультури та про скасування Регламенту Ради (ЄК) № 788/96. Втім низка недоліків, які було відзначено експертами за застосування попередньої форми, лишились. Ступінь звітування суб'єктів аквакультури лишається доволі низьким, є питання щодо достовірності наданої інформації. Україна отримує статистичні дані, що можуть не відповідати дійсності, а лише вказує на деякі тенденції процесів розвитку. Крім того, у 2023 р., як і в 2022 р., до звичайних, традиційних проблем функціонування галузі, які впливали на обсяги, різноманіття та якість виробництва продукції аквакультури України додався воєнний стан з багатоплановими впливами не лише на українську економіку, а й економіку інших держав, які часто є постачальниками витратних матеріалів для українського рибництва. За даними територіальних органів Держрибагентства за 2023 рік, кількість суб'єктів аквакультури становить 3 481 підприємство різних форм власності, з них надали звітність за формою № 1А-аквакультура (річна) 1 847 таких підприємств або 53,06 % загальної кількості суб'єктів аквакультури; у 2022 році ступінь звітності становив 38,73 %, тобто доволі суттєво зріс (рис. 1).

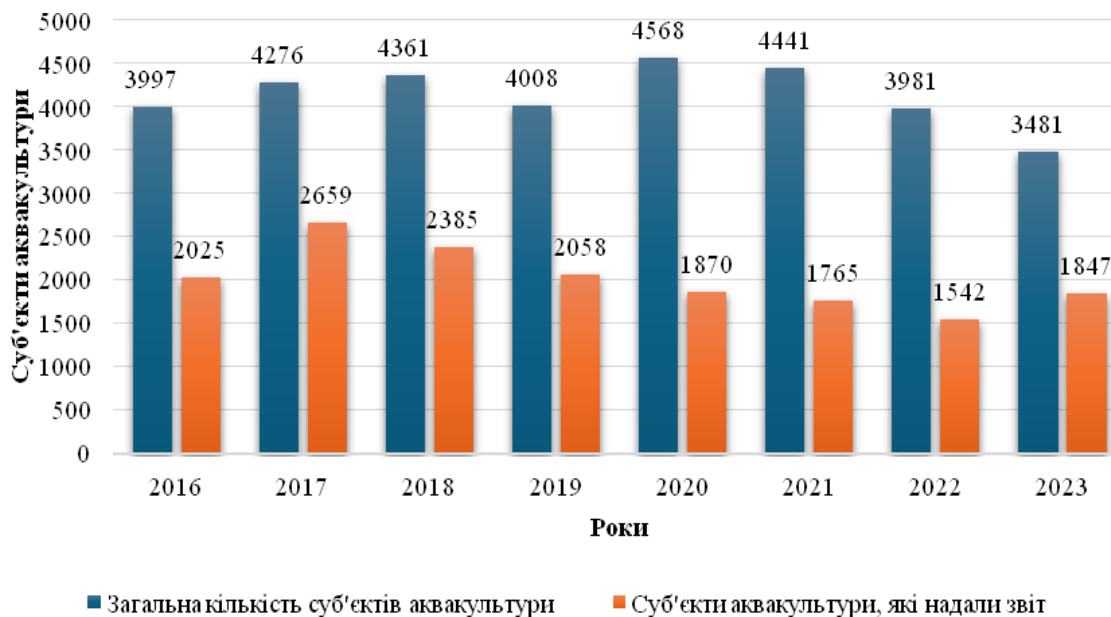

Рис. 1. Суб'єкти аквакультури які надали звітність у період з 2016 р. до 2023 р.

Ігнорування суб'єктами аквакультури надання звітності за результатами роботи за рік не дає нам змоги об'єктивно визначити стан розвитку сектору економіки та вплив такого чинника як війна (за виключенням таких ситуацій, коли та чи інша територія явно постраждала від воєнних дій, як-от Херсонська область чи Луганська). Причинами такого ставлення можуть бути небажання співпрацювати з урядовцями, тінізація аквакультури та відсутність відповідальності за ненадання звіту. Із 1224 (2022 року – 1286) суб'єктів аквакультури – це юридичні особи, а 2557 (2022 року – 2965) суб'єкта – це фізичні особи – підприємці (ФОП), причому ступінь звітності у підприємств різної форми власності доволі близький) (49,35 % (40,28 % – 2022 року) та 55,07 % (34,54 % – 2022 року) відповідно.

Маємо взяти до уваги, що інформація, що надходить від територіальних органів Держрибагентства України, містить мало даних щодо активних у заявленій діяльності підприємств аквакультури протягом звітного періоду. Тобто відсоток рибницьких підприємств, що звітували, від кількості активно працюючих може бути суттєво більшим, аніж у наведеній табл. 1.

Тінізація сучасної вітчизняної аквакультури є наслідком, в першу чергу, не стільки неефективної державної політики, скільки відсутністю кредиту довіри бізнесу до сектору урядування, і як наслідок, маємо розірвані взаємовідносини між бізнесом, владою та суспільством. Рибницький бізнес не зацікавлений у співпраці з владою та громадою, тому намагається віддалятися від них і максимально ізолюватися. Вплив поточної ситуації у суспільстві на ступінь звітності не помітно. Варто сподіватись, що ухвалення змін до закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» в частині аквакультури сприятиме зростанню ступеня звітності.

Як видно з наведеної табл. 1, ступінь звітування у розрізі окремих областей зріс, іноді суттєво, у більшості областей України (звітність відсутня з Луганської, Херсонської областей та АР Крим). Відповідно до звітності, обсяги виробництва власне риби 2023 року дещо зросли, у тому числі, як можна припустити, і за рахунок поліпшення стану звітності.

Таблиця 1

Відсоток господарств, що прозвітували за областями

Області	Роки							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Вінницька	90,86	89,54	70,09	64,11	48,04	36,04	38,52	36,85
Волинська	100	96,15	98,28	98,65	98,73	98,75	98,75	98,82
Дніпропетровська	13,18	8,95	12,73	8,44	8,6	7,76	29,89	61,54
Донецька	100	100	-	100	100	100	100	100
Житомирська	53,03	44,97	67,04	55,76	43,87	67,89	76,67	75,81
Закарпатська	88	68	22,41	33,93	18,68	14,66	36,49	97,3
Запорізька	46,89	51,88	33,82	52,83	55,34	48,61	45,71	46,15
Івано-Франківська	23,81	33,07	20,1	29,61	30,87	35,33	31,29	40
Київська	20,35	29,69	28,85	27,66	19,81	16,36	8,64	16,87
Кіровоградська	93,41	81,86	100	67,37	46,46	29,33	25,66	48,47
Луганська	-	88,89	100	-	-	100	-	-
Львівська	-	15,11	82,18	57,55	62,9	71,2	58,59	48,92
Миколаївська	86,67	100	100	92,86	100	96,61	90,38	98,08
Одеська	63,83	40,16	47,32	50	52,59	56,76	42,11	37,1
Полтавська	16,96	10,62	57,14	14,46	34	29,09	21,54	35
Рівненська	-	96	100	92,86	76	84,09	86,92	88,81
Сумська	-	100	100	96,88	100	98,1	99,53	100
Тернопільська	-	36,15	24,62	-	34,38	42,34	23,66	78,57
Харківська	-	5,45	100	-	100	83,33	66,67	85,71
Херсонська	-	100	100	-	100	100	0	0
Хмельницька	-	69,87	45,29	-	30,48	35,15	25,28	43,08
Черкаська	-	56,6	47,3	-	30,48	32,56	29,92	62,67
Чернівецька	-	81,62	48,26	-	25,75	21,38	28,16	45,29
Чернігівська	-	86,87	94	-	93,55	92,31	86	85,11
Всього по Україні	50,66	62,18	54,69	51,34	40,94	39,74	38,73	53,06

У 2023 р. загальний обсяг продукції аквакультури підприємств, що звітували, склав 15 268 тонн, а у попередньому 2022 р. цей показник становив 14 630,1 тонн (рис. 2).

До загального обсягу виробленої продукції рибництва входять: товарна продукція для реалізації на ринку, а також товарна продукція комплексних або спеціалізованих господарств у вигляді посадкового матеріалу, у тому числі: у ставках – 14 748 тонн (2022 – 13 467 тонн), у садках – 53,55 тонн (2022 – 226,7 тонн), у басейнах – 184,9 тонн (2022 – 231,4 тонн), в РАС/УЗВ – 281,6 т (2022 – 53,4 тонн), в інших водних об'єктах – 0 тонн (2022 – 651,2 тонн), тобто

відзначається зростання обсягів виробництва у ставках та РАС/УЗВ, в інших технологічних умовах відбулось зменшення обсягів виробництва риби.

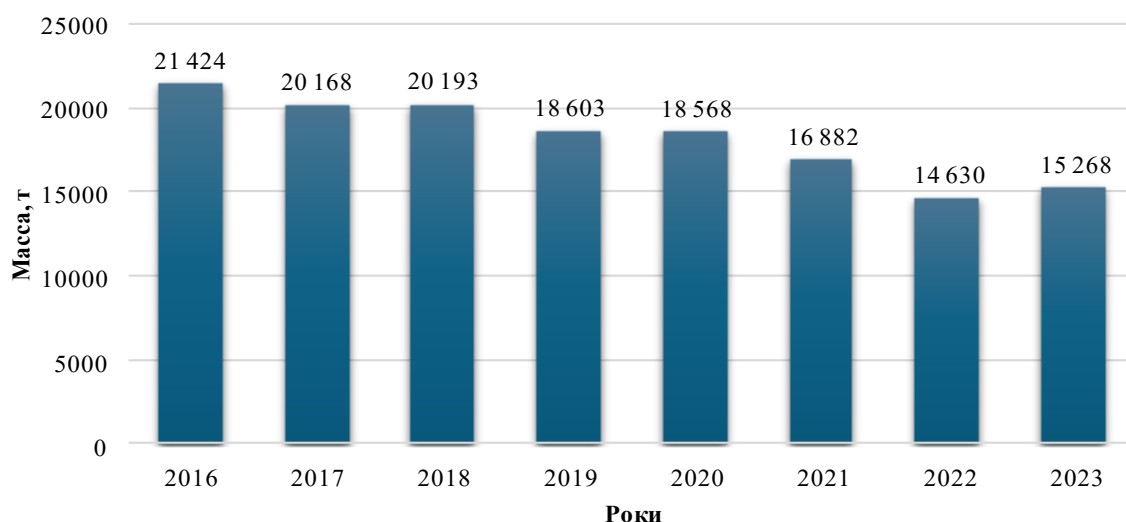

Рис. 2. Загальний обсяг продукції аквакультури (за роками)

Крім власне риби, уперше підприємства аквакультури звітували про виробництво ракоподібних (2 848 кг). Весь обсяг продукції нібито отримано у ставках. Звертає увагу суттєве зростання виробництва продукції риби у РАС/УЗВ – найбільш сучасного інтенсивного методу аквакультури з тих, що використовуються в Україні. Нині узагальнюючи висновки зробити складно у зв'язку з неповною звітністю суб'єктів господарювання, а також з комплексним впливом війни на виробничу діяльність. Загальні обсяги виробництва товарної риби зросли на 637,9 т, і основна частина цього зростання припадає на ставкову аквакультуру рибництво (+ 1 281 тонн). Така ситуація перериває сталий тренд до зменшення обсягів виробництва продукції аквакультури, що спостерігався протягом п'яти попередніх років. Не виключено, що основна частка цього зростання припадає на збільшення ступеню звітності, але якісь гучні висновки робити завчасно. Крім того, вперше офіційно зафіксовано виробництво ракоподібних (раків широкопалого та вузькопалого), хоча обсяги виробництва ще доволі незначні. У той же час поява у зареєстрованих обсягах виробництва деяких об'єктів аквакультури у доволі значних обсягах викликає певний сумнів,

і, на наш погляд, не може бути взята до уваги (у сенсі передавання інформації до Держстату України, міжнародних організацій) як валідована/підтверджена, та вимагає додаткової перевірки, про що йтиметься нижче

Варто звернути увагу також на структуру імпорту риби та морепродуктів в Україну. Серед продукції аквакультури конкурентами українських рибоводів виступають лише постачальники райдужної форелі та акулкових сомів (пангасіус). На наш погляд, зменшити імпортозалежність українського ринку продукції аквакультури можливо у першу чергу за рахунок розвитку інтенсивної аквакультури, а саме форелівництва та сомівництва у басейнах та РАС. Решта об'єктів аквакультури, що імпортуються до України для споживання людиною (сьомга, лаврак, дорада тощо), в Україні не виробляються та не вироблятимуться виключно з природно-кліматичних та економічних міркувань.

Слід відзначити, що на аквакультуру впливають різні фактори, наприклад, кліматичні зміни зумовлюють зростання температури води та повітря, зменшення обсягів поверхневих вод, збільшення кількості аномальних погодних явищ та їх посилення, ускладнення доступу до води як витратного ресурсу (підсилення конкуренції з іншими видами економічної діяльності), зміни екосистем водних об'єктів. Також вплив на аквакультуру мають глобалізаційні процеси, від яких українська рибницька громада не може ізолюватися, зокрема ситуація на ринку виробництва кормів.

Список використаних джерел:

1. Koval V., Mikhno I., Trokhymets O., Kustrich L., Vdovenko N. Modeling the interaction between environment and the economy considering the impact on ecosystem. The International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters (ICSF 2020) Vol. 166. 2020.

2. Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. Wspolraca Europejska. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.

3. Вдовенко Н. М. Державне регулювання розвитку аквакультури в Україні: [монографія]. К.: Вітас ЛТД, 2013. 464 с.